

a feketézők elleni tüntetés tíz nappal azután történt, hogy Rákosi Miskolcon tartott beszédében halált követelt rájuk.⁵⁸ Néhány más városban a helyi lakosok, a zsidó vagyon háború alatti kisajátításának kedvezményezettjei által felbujtva, távozásra kényszerítették a zsidókat. Megint másutt a helyi hatóságok nemcsak hogy elutasították a hazatért deportáltak jogos követeléseit, hanem határozatot is hoztak a zsidók alkalmazása ellen. Ez történt például az egyik kispesti gyárban, ahol a dolgozók (1945 decemberében) követelték az összes zsidó alkalmazott azonnali elbocsátását.⁵⁹ Kommunista sugallatra zsidóellenes zavargások voltak Makón is.⁶⁰

Azok az antiszemita demonstrációk, amelyek a túlélők kártérítés és jóvátétel iránti küzdelmeit kísérték, a szovjet pórásra került Magyarország politikai, társadalmi és gazdasági változásait is visszatükrözik, amelyek sok vitát váltottak ki a háború utáni évek publicisztikai és tudományos irodalmában (lásd a 33. fejezetet).

A felelősség, a kártérítés és a jóvátétel kérdéséről több éven át tovább éltek a nézeteltérések. A zsidók egyre inkább meggyőződhetek arról, hogy jogos igényeiket szántszándékkal hosszadalmas és bürokratikus módon kezelik, ezzel is akadályozván az érdemi kártérítési program megvalósulását. Ellenfeleik úgy érveltek, hogy a zsidók követelései túlzók, viselkedésük túlbuzgó, és a fasizmus felszámolásában és az új rend létrehozásában való tettvágyuk egyszerűen túlmegy minden mértéken.

Az összeütközés kettős hatással volt a zsidókra. Az új rendből kiábrándulva sokan beléptek a cionisták közé, és nemet mondtak a zsidókérdés beolvadással való megoldására. A zsidó nemzeti öntudat újraéledése, különösen Izrael állam létrejötte, 1948 májusa után, sokakat kivándorlásra késztetett. Mások nyugat felé indultak, főleg az Egyesült Államokban és a Brit Nemzetközösség országaiban remélve új hazát. Az ő kártérítési és jóvátételi reményeik teljesülése elsősorban a Német Szövetségi Köztársaság kormányán múlt.

Kártérítés, jóvátétel a Német Szövetségi Köztársaságból

Jóllehet korábban a Harmadik Birodalmat alkotó, s a háború után függetlenné váló államok mindegyikébe deportáltak magyar zsidókat, és mindegyiknek a területén volt olyan koncentrációs tábor, ahol magyar zsidók is sínylődtek, csak a Német Szövetségi Köztársaság (Nyugat-Németország) vállalkozott viszonylag bőkezű kártérítési és jóvátételi programra. Ausztria eléggé mérsékelt kártérítési törvényt fogadott el, és az is szigorú megkötéseket tett az osztrák állampolgárságról. A szovjetek támogatását élvező Német Demokratikus Köztársaság (Kelet-Németország)